

МЕТОДИКА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ
ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ (СТІЙКОСТІ) СТРАХОВИКА

(редакція від 30.10.2023)

Загальні положення

Ця методика визначає основні критерії та показники, які Національне рейтингове агентство «Рюрік» (надалі – Агентство) використовує для рейтингового оцінювання фінансової надійності (стійкості) страхової компанії.

Рейтинг фінансової надійності (стійкості) страхової компанії – це експертна оцінка, що відображає незалежну думку НРА «Рюрік» щодо можливості своєчасного та повного виконання страховою компанією зобов'язань перед клієнтами за договорами страхування.

Для визначення рівня фінансової надійності (стійкості) страхової компанії НРА «Рюрік» використовує фінансову звітність і внутрішню інформацію, що надана страховою компанією, а також публічну інформацію і власні бази даних.

НРА «Рюрік» розробило власну рейтингову шкалу оцінювання рівня фінансової надійності (стійкості) страховика (див. табл. 1.1).

Табл. 1.1. Рейтингова шкала оцінювання рівня фінансової надійності (стійкості) страхової компанії

Рейтинги фінансової надійності (стійкості) інвестиційної категорії	ua _{ins} AAA ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} AAA характеризується найвищою фінансовою надійністю (стійкістю) у порівнянні з іншими українськими страховими компаніями.
	ua _{ins} AA ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} AA характеризується дуже високою фінансовою надійністю (стійкістю) порівняно з іншими українськими страховими компаніями.
	ua _{ins} A ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} A характеризується високою фінансовою надійністю (стійкістю) порівняно з іншими українськими страховими компаніями. Рівень фінансової надійності (стійкості) чутливий до несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
	ua _{ins} BBB ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} BBB характеризується достатньою фінансовою надійністю (стійкістю) порівняно з іншими українськими страховими компаніями. Рівень фінансової надійності (стійкості) залежить від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
Рейтинги фінансової надійності (стійкості) спекулятивної	ua _{ins} BB ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} BB характеризується фінансовою надійністю (стійкістю), нижче за достатню порівняно з іншими українськими страховими компаніями. Висока залежність рівня кредитоспроможності від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
	ua _{ins} B ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} B характеризується низькою фінансовою надійністю (стійкістю) порівняно з іншими українськими страховими компаніями. Дуже висока залежність рівня фінансової надійності (стійкості) від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
	ua _{ins} CCC ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} CCC характеризується дуже низькою фінансовою надійністю (стійкістю) порівняно з іншими українськими страховими компаніями. Потенційна вірогідність дефолту.
	ua _{ins} CC ⁺	Страхова компанія з рейтингом ua _{ins} CC характеризується високою вірогідністю дефолту.
	ua _{ins} C ⁺	Страхова компанія очікує дефолт за страховими зобов'язаннями.
	ua _{ins} D ⁺	Страхова компанія неспроможна здійснювати страхові виплати та повернення страхових сум
	ua _{ins} D ⁻	

Знак «±» вказує на проміжний рівень відносно основних рівнів.

Для визначення оцінки окремі якісні та кількісні показники страхової компанії порівнюються з середніми показниками по страховій системі України та з відповідними показниками страхових компаній-аналогів з бази даних НРА «Рюрік».

Визначена оцінка не є абсолютною мірою ризику, а лише думкою рейтингового агентства щодо надійності об'єкту рейтингування відносно інших об'єктів. В жодному разі визначений рівень не є рекомендацією щодо будь-яких форм інвестування власних коштів. НРА «Рюрік» не виступає гарантом та не несе відповідальності за виконання страховою компанією своїх зобов'язань.

Оцінка фінансової надійності (стійкості) є лише частиною комплексного рейтингового аналізу та повинна розглядатися в комплексі з кредитним рейтингом страхової компанії.

1. Основні показники та чинники фінансової надійності (стійкості) страховика

При оцінюванні фінансової надійності (стійкості) страховика Агентство використовує такі групи кількісних показників діяльності страхової компанії:

- Показники ліквідності та платоспроможності;
- Показники збитковості;
- Показники ефективності діяльності;
- Показники капіталізації;
- Показники перестраховання;
- Показники диверсифікації страхового портфеля.

Додатково для визначення рівня фінансової надійності (стійкості) страхових компаній необхідно враховувуються такі чинники:

- Склад акціонерів та керівництва страхової компанії;
- Входження страхової компанії до фінансово-промислових груп, а також аналіз інформації щодо того, чи є страховий бізнес основним (пріоритетним) для акціонерів;
- Можливість залучення зовнішнього фінансування з боку акціонерів, та/або позикового капіталу (облігаційні випуски, кредити комерційних банків тощо);
- Наявність інформації в мережі *Internet* та ЗМІ, що може негативно вплинути на ділову репутацію страхової компанії (особливо акцентуючи увагу на інформації щодо затримання розгляду / невиконання зобов'язань за страховими договорами);
- Накладення штрафних санкцій з боку НБУ та інших регулюючих органів (в т.ч. позбавлення / тимчасове призупинення дії ліцензій зі здійснення страхової діяльності або інших ліцензій);
- Інші фактори, які, можуть вплинути на рівень фінансової надійності (стійкості) страхової компанії (в т.ч. чутливість до політичних ризиків).

1.1. Показники ліквідності та платоспроможності

Для оцінювання рівня ліквідності та платоспроможності страхової компанії використовуються такі показники:

Коефіцієнт ліквідності – характеризує можливість виконання страховою компанією власних зобов'язань за договорами страхування, без додаткового залучення зовнішнього фінансування (емісії боргових цінних паперів, залучення банківського кредитування тощо).

При цьому, в процесі розрахунку даного показника аналітики НРА «Рюрік» здійснюють коригування суми на банківських рахунках на суму коштів в банках, які було визнано неплатоспроможними та запроваджено тимчасову адміністрацію. Також, за наявності достатнього обсягу інформації, до елементів розрахунку доцільно врахувати суми одержаної та наданої фінансової допомоги.

Рівень покриття високоліквідними активами короткострокових та довгострокових зобов'язань – характеризує здатність покриття високоліквідними активами короткострокових та довгострокових зобов'язань, не пов'язаних з зобов'язаннями за договорами страхування без додаткового залучення зовнішнього фінансування.

Наявність суттєвого обсягу боргових зобов'язань за банківськими кредитами, операціями з цінними паперами свідчить про значний дефіцит оборотного ресурсу. Разом з тим, суттєва частка інших операцій, що не пов'язані зі страховою діяльністю, свідчить про здійснення «схемної» діяльності.

Частка високоліквідних активів у загальній сумі страхових резервів – показує, наскільки швидко у випадку необхідності страхова компанія зможе трансформувати

страхові резерви в грошові кошти та виконувати свої зобов'язання за договорами страхування. В процесі розрахунку даного показника, аналітиками НРА «Рюрік» приймається до уваги кількість банківських установ, де зберігаються страхові резерви компанії, рівень кредитного рейтингу даних банків, строк та валюта вкладу тощо.

Наявність прострочених зобов'язань за договорами страхування та наявність простроченої заборгованості за банківськими позиками. Згідно ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», невиконання страховою компанією протягом 30 робочих днів 10 та більше відсотків прострочених зобов'язань є підставою для запровадження тимчасової адміністрації. Разом з тим, прострочення зобов'язань за банківськими позиками може в подальшому мати негативні наслідки на діяльність страхової компанії: стягнення заставного майна, зіпсована ділова репутація тощо.

У випадку наявності простроченої заборгованості за договорами страхування, рейтинг фінансової надійності (стійкості) страхової компанії визначається на рівні спекулятивної категорії або призупиняється / відкликається.

Чутливість страхової компанії до ринкового ризику – характеризує можливий ризик для надходжень грошових коштів та капіталу, який виникає через несприятливі коливання вартості цінних паперів. При цьому, аналітики НРА «Рюрік» за можливості перевіряють емітентів ЦП на предмет можливих санкцій з боку НКЦПФР та інших регулюючих органів, припинення діяльності тощо.

У випадку наявності значного обсягу коштів в іноземній валюті, до складу елементів розрахунку також додаються кошти на банківських рахунках в іноземній валюті страхової компанії.

1.2. Показники збитковості

Для оцінювання рівня збитковості діяльності страхової компанії використовуються наступні показники:

Комбінований коефіцієнт збитковості – визначає ефективність роботи страхової компанії та характеризує достатність страхових платежів за договорами страхування для здійснення страхових виплат та ведення страхової справи.

Занадто низькі значення даного показника можуть свідчити про відстрочення виплат / нездійснення виплат за договорами страхування, що також є негативним фактором. У цьому випадку, аналітиками перевіряється структура страхових резервів на предмет наявності суттєвої частки резервів збитків. У випадку суттєвого обсягу резервів збитків, вони також включаються до складу елементів розрахунку для досягнення більшої точності.

Частка резервів збитків в структурі страхових резервів. Суттєва частка резервів збитків, що зберігається тривалий час свідчить про затримання розгляду заяв клієнтів щодо страхового відшкодування / відмову від здійснення виплат, що, в свою чергу, значно погіршуватиме ділову репутацію страхової компанії та може призвести до численних скарг клієнтів до Нацкомфінпослуг та розірвання страхових договорів. Це може стати підставою для призупинення Нацкомфінпослуг дії ліцензій.

1.3. Показники ефективності діяльності

Для оцінювання ефективності діяльності страхової компанії використовуються наступні показники:

Рентабельність страхових платежів – характеризує частку прибутку, що отримує страхова компанія з кожної гривні страхових платежів.

Рентабельність власного капіталу – характеризує ефективність використання власного капіталу. Показує, яка віддача (норма прибутку) на вкладений власний капітал.

1.4. Показники капіталізації

Для оцінювання рівня капіталізації страхової компанії використовуються наступні показники:

Рівень покриття власним капіталом страхових резервів – характеризує спроможність страхової компанії здійснювати виплати за договорами страхування в сумі, що перевищує обсяг страхових резервів.

Позитивною є динаміка до збільшення даного показника. При цьому, аналітичний департамент НРА «Рюрік» враховує якість власного капіталу (частку статутного капіталу, чи не відповідає сума власного капіталу обсягу вкладень в недержавні цінні папери (в т.ч. цінні папери, що дають право участі в капіталі інших суб'єктів господарювання) тощо). Також, при аналізі враховується динаміка власного капіталу впродовж досліджуваного періоду.

Коефіцієнт фінансової автономії – характеризує ступінь стійкості страхової компанії до кон'юнктурних ринкових коливань і розраховується як відношення власного капіталу до сукупних активів страхової компанії.

1.5. Показники перестраховування

Коефіцієнт власного утримання в преміях – характеризує частину страхової суми, в межах якої страхова компанія несе відповідальність за застрахованим ризиком, передаючи решту у перестраховування.

При оцінці перестрахових операцій аналітиками НРА «Рюрік» враховуються обсяги та вид страхових операцій, що передаються у перестраховування. Так, типовим для страхових операцій, які мають неринковий характер є передача в значних обсягах премій за договорами страхування фінансових ризиків, страхування кредитів тощо. Також, враховується ділова репутація компаній-перестраховиків (в т.ч. наявність кредитного рейтингу), до якого списку FATF входить країна, на території якої перестраховик здійснює свою діяльність (у випадку, якщо перестраховик – нерезидент), чи не має страхова компанія частку у статутному капіталі перестраховика (або навпаки) тощо.

Коефіцієнт власного утримання у відшкодуваннях – характеризує частину страхових відшкодувань, що безпосередньо здійснюється страховою компанією без врахування виплат, компенсованих перестраховиками.

Коефіцієнт власного утримання в технічних резервах – характеризує частку страхової компанії у страхових резервах без врахування вимог до перестраховиків.

1.6. Показники диверсифікації страхового портфеля

Частка найбільшого за обсягами надходження платежів виду страхування у загальному страховому портфелі. Суттєва залежність страхової компанії від окремих видів страхування суттєво підвищує ризики внаслідок змін кон'юнктури на ринках, з якими пов'язані дані види страхування, або призупинення / анулювання страхової ліцензії на здійснення окремого виду страхування.

Також, враховується кількість укладених договорів за окремими видами страхування. Окремо також здійснюється аналіз отриманих платежів за договорами страхування за регіональною ознакою.

Частка найбільш збиткового виду страхування у загальному портфелі страхових платежів – суттєва частка страхових платежів за збитковими видами страхування у загальному портфелі страхових платежів негативно впливає на фінансову стійкість страхової компанії та підвищує чутливість до ризику ліквідності.

В процесі здійснення аналізу можуть використовуватись інші показники, що характерні для специфіки роботи окремих страхових компаній.

2. Побудова скорингової моделі

Для оцінювання фінансової надійності (стійкості) страхових компаній НРА «Рюрік» використовує 14 основних фінансових показників, що характеризують діяльність страхової компанії.

В залежності від вагомості окремого показника, його значенню присвоюється відповідний бал. На підставі присвоєних кожному фінансовому показнику відповідного балу визначається сумарний бал оцінки фінансової надійності (стійкості) страхової компанії.

В залежності від отриманого страховою компанією сумарного балу оцінки їй присвоюється відповідний рейтинг за відповідною шкалою. Після здійснення скорингового аналізу, отримана оцінка коригується з врахуванням якісних чинників, зокрема: склад акціонерів, репутація страхової компанії на ринку, наявність скарг з боку клієнтів на несвоєчасне / тривале виконання зобов'язань, новини щодо страхової компанії в ЗМІ, а також інших незадокументованих фактів та висновків.

Для кожної страхової компанії, фінансова стійкість (надійність) якої аналізується, результати роботи комп'ютерної скорингової системи у вигляді підсумкової бальної оцінки за кількісними фінансовими показниками окремо перевіряються аналітиками Агентства. Тобто, інтегральна рейтингова оцінка фінансової надійності (стійкості) страхової компанії може бути визначена лише після колегіального рішення аналітиків НРА «Рюрік» на рейтинговому комітеті.

Матеріали, що викладені вище, є публічною частиною методики, яка входить в загальну методологію визначення рейтингових оцінок для страхових компаній. Інтерпретація значень розрахованих показників, їх ступінь впливу, принципи узгодження та групування, порівняльні таблиці, довідкові бази даних, граничні (нормативні) значення та інші інструменти рейтингового оцінювання є комерційною таємницею Агентства та не підлягають оприлюдненню.

НРА «Рюрік» залишає за собою право змінювати окремі положення цієї Методики з метою уникнення протиріч щодо здійснення процедури рейтингування в випадках змін чинного законодавства України в сфері рейтингування.

НРА «Рюрік» за більше ніж 10 років роботи на ринку рейтингування України накопичило значущу статистичну базу, що дозволяє застосовувати в рейтинговому аналізі методи штучного інтелекту, а саме алгоритми машинного навчання. Разом із тим, в умовах воєнного стану використання таких методів має певні обмеження, і з початком повоєнного відновлення України буде здійснено перегляд наявної рейтингової методології на користь просунутих алгоритмів і моделей.